

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شاهرود

دانشکده علوم انسانی ، گروه تاریخ

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A»

گرایش: تاریخ ایران دوره اسلامی

عنوان:

وضعیت اقتصادی استرآباد در دوره قاجار (از عصر ناصری تا عصر پهلوی)

استاد راهنما:

دکتر مصیب عباسی

استاد مشاور:

دکتر محمد نبی سلیم

نگارش:

نبی اله کیخسروی

تابستان ۱۳۹۰

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY

Shahrood Branch

Faculty of Humanities- History Department

«M.A»Thesis-Islamic Iran Period

Subject:

The Economic Status of Astarabad in Qajar
Era(from Naseri Period to Pahlavi)

Thesis Advisor:
Mosayeb Abbasi Ph.D.

Consulting Advisor:
Mohammad Nabi Salim Ph.D.

By:
Nabiallah Keykhosravi
Summer 2011

دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود

دانشکده علوم پایه، گروه تاریخ

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A.»

گرایش: ایران اسلامی

عنوان:

وضعیت اقتصادی استر آباد در دوره قاجار (از عصر ناصری تا عصر پهلوی)

نگارش: نبی اله کیخسروی

تابستان ۹۰

۱. دکتر آقای دکتر مصیب عباسی

۲. دکتر آقای دکتر محمد نبی سلیم

۳. سرکار خانم دکتر مهری ادیسی

۴. آقای دکتر محمد علی علیزاده

هیأت داوران:

سپاسگزاری :

ستایش و نیایش به پیشگاه خردآفرین و آغازگر هستی ، خداوند یکتا و بی همتا و پروردگار دانا و توانا، سپاس و درود بر همه نیک مردان و نیک زنان سراسر گیتی که در راه دانش و آیین و راستی و درستی گام برداشته و جهانیان را به شاهره شادکامی و نیک بختی رهنمون شده و می شوند.

برخود لازم و واجب می دانم که از کلیه اساتید دوران تحصیل و بزرگوارانی که در تحقق پایان نامه یاور و مددجوی بنده بوده اند مراتب سپاسگذاری و قدردانی خود را ابراز نمایم. با سپاس و تشکر فراوان از راهنماییهای استاد ارجمند، جناب آقای دکتر مصیب عباسی که با ارائه رهنمودهای اصولی و علمی ، صبورانه اینجانب را در انجام این تحقیق راهنمایی نمودند. همچنین از جناب آقای دکتر محسن (محمد نبی) سلیم که علیرغم مشغله کاری فراوان ، پایان نامه را تقبل نموده و دلسوزانه بنده را مورد لطف قرار داده اند ، نهایت سپاسگذاری را دارم. از جناب آقای دکتر محمدعلی علیزاده و سرکار خانم دکتر ادیسی که زحمت داوری این پایان نامه را پذیرفته اند، بسیار سپاسگذارم.

از زحمات بی شائبه خانواده ام که همواره در طول تحصیل پشتیبان من بوده اند تشکر مینمایم. از همکاری صمیمانه مسئولین کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ، آقای پویان مهر، و همچنین مسئولین مرکز اسناد و مدارک ملی ایران و کارکنان کتابخانه آستان قدس رضوی و کتابخانه تخصصی تاریخ (مرکز پژوهشها) بسیار سپاسگذارم.

با تشکر ویژه از مؤسسه فرهنگی میرداماد ،مسئول مرکز دانشنامه گلستان جناب آقای رحمت اله رجایی و پرسنل زحمتکش کتابخانه عمومی میرداماد و همچنین کارکنان کتابخانه مسجد جامع گرگان که صبورانه بنده را یاری رسانده اند .

در پایان از همه سروران گرامی ، اساتید ارجمند و دانشجویان گرامی، خصوصاً دوستان و همکاران گرامی آقایان، علی محمد دباغیان نظامی و سید احمد نارویی که با اینجانب همکاری داشته اند کمال تقدیر و تشکر را داشته و توفیق همه را از درگاه باری تعالی خواستارم.

تقديم به:

پدم و همسرم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	الف) چکیده
۲	ب) مقدمه

فصل اول/ کلیات پژوهش

۵	۱-۱- بیان مسأله
۶	۱-۲- اهمیت و ضرورت پژوهش
۶	۱-۳- پیشینه تحقیق
۷	۱-۴- اهداف تحقیق
۷	۱-۵- سوالات و فرضیات
۸	۱-۶- روش تحقیق
۸	۱-۷- محدودیت های پژوهش
۸	۱-۸- سازماندهی پژوهش
۹	۱-۹- نقد منابع

فصل دوم : وضعیت اقتصادی ایران در دوره قاجاریه

۱۷	۲-۱- اصل و نسب قاجاریه
۱۷	۲-۲- پیشینه اقتصادی ایران قبل از قاجاریه
۲۴	۲-۳- تحلیل مختصر از سیمای اقتصاد ایران در عصر قاجار
۲۵	۲-۳-۱- کشاورزی
۲۸	۲-۳-۲- صنعت

- ۳۰ ۲-۳-۳- بازرگانی
- ۳۱ ۲-۳-۴- واردات و صادرات
- ۳۲ ۲-۳-۵- امتیازات
- ۳۴ ۲-۳-۶- واحد پول و اوزان
- ۳۹ ۲-۳-۷- در آمد و هزینه
- ۴۰ ۲-۳-۷-۱- مالیات
- ۴۴ ۲-۳-۷-۲- درآمدهای دیگر
- ۵۰ ۲-۳-۷-۳- هزینه ها
- ۵۵ ۲-۴- ویژگیهای اقتصاد ایران در عصر قاجاریه

فصل سوم : جغرافیای تاریخی استرآباد

- ۶۱ ۳-۱- وجه تسمیه
- ۶۳ ۳-۲- موقعیت جغرافیایی
- ۶۸ ۳-۳- ایالات و آبادیها
- ۷۰ ۳-۴- پراکندگی و بافت نژادی جمعیتی استرآباد
- ۷۳ ۳-۵- ساختار سیاسی و اداری
- ۷۴ ۳-۶- وضعیت درونی استرآباد
- ۷۶ ۳-۷- استرآباد خاستگاه قاجاریه
- ۷۷ ۳-۸- رویکرد قاجار نسبت به استرآباد
- ۸۰ ۳-۹- رود ها
- ۸۱ ۳-۱۰- راه ها
- ۸۲ ۳-۱۱- وضعیت معیشتی مردم استرآباد

فصل چهارم: اقتصاد استرآباد در دوره قاجاریه

- ۸۴ ۴-۱- اهمیت اقتصادی استرآباد
- ۸۵ ۴-۲- اقتصاد استرآباد قبل از قاجار
- ۹۰ ۴-۳- عناصر استراتژیک در اقتصاد استرآباد
- ۹۰ ۴-۳-۱- کشاورزی و دامپروری
- ۹۰ ۴-۳-۱-۱- زمین

۱۰۳ ۴-۳-۱-۲- آب
۱۰۶ ۴-۳-۱-۳- کشاورزی
۱۱۱ ۴-۳-۱-۴- دامپروری
۱۱۴ ۴-۳-۲- بازرگانی و تجارت
۱۱۷ ۴-۳-۲-۱- راههای تجاری
۱۲۰ ۴-۳-۲-۲- بنادر
۱۲۳ ۴-۳-۲-۳- اوزان و پول
۱۲۶ ۴-۳-۲-۴- تجار استرآباد
۱۳۱ ۴-۳-۲-۵- روابط تجاری استرآباد با روسیه
۱۴۴ ۴-۳-۳- صادرات و واردات
۱۵۸ ۴-۳-۴- امتیازات
۱۵۹ ۴-۳-۴-۱- شیلات
۱۷۶ ۴-۳-۴-۲- امتیاز جنگل
۱۸۱ ۴-۳-۵- مالیات
۱۸۹ ۴-۳-۶- صنعت و معدن
۱۹۴ ۴-۳-۷- اقتصاد ترکمن ها

فصل پنجم

۲۰۹ ۴-۴- نتیجه گیری
۲۱۲ پیوست و ضمائم
۲۱۳ پیوست ۱
۲۱۴ پ-۱. جدول رفت و آمد کشتیها در بنادر خزر در ایت نیل (۱۳۲۸-۱۳۲۹)،
۲۱۵ پ-۲. جدول میزان سرمایه گذاری روسها در ایران
۲۱۶ پ-۳. جدول میزان واردات و صادرات بنادر تجاری دریای خزر در سال ۱۳۲۹-۱۳۲۸،
۲۱۷ پ-۴. جدول صورت عایدات و مصارف کل گمرک ایران در ۲۱ مارس ۱۹۰۹م تا مارس ۱۹۱۱م،
۲۱۸ پ-۵. جدول عایدات بندرهای گمرکی شمال و مصارف اداری آنها در سال (۱۳۲۹-۱۳۲۸ق)،
۲۱۹ پ-۶. جدول کل دریافتی گمرکات در سال ۱۹۰۹-۱۹۰۸م در مقایسه با سال قبل، ...

- پ ۷- جدول نرخ ارسال بسته امانتی از طریق روسیه و بنادر شمال ۲۱۹
- پ-۸. جدول ،میزان سرمایه گذاری لیانازوف ها در شیلات ، ۲۲۰
- پ-۹. جدول ، میزان صید ماهی در دریای خزر ۲۲۰
- پ- ۱۰ . جدول صورت کل مالیات ایران در سال ۱۳۰۶ق، ۲۲۱
- پ -۱۱. جدول شرکتهای تجاری روسیه در ایالات شمالی، ۲۱۶
- پیوست ۲** ۲۲۲
- پ ۱. نقشه بافت قدیم شهر استرآباد، ۲۲۳
- پ ۲. نقشه نقشه تطبیقی محلات قدیم با بافت جدید شهر ، ۲۲۴
- منابع و مأخذ ۲۲۵
- چکیده انگلیسی ۲۱۹

فهرست جدول ها

- ۲-۱- جدول: ترقی و تنزل صادرات و واردات ۳۴
- ۲-۲- جدول: اوزان برحسب سیستم متری ۳۸
- ۲-۳- جدول: دخل و خرج دولت ۵۱
- ۴-۱- جدول: نمودار قطعات پول و ارتباط آنها ۹۰
- ۴-۲- جدول: میزان بارش باران در ولایات مختلف، ۹۵
- ۴-۳- جدول: خلاصه املاک تقسیم شده بین کشاورزان از ابتدا تا آخرمهرماه ۱۳۳۸ ۹۵
- ۴-۴- جدول: میزان تولید ابریشم خام (به مقیاس تن) ۱۱۱
- ۴-۵- جدول: وزن کالاها و دریافت های گمرکی در سال ۱۰ - ۱۹۰۹ م ۱۵۴
- ۴-۶- جدول: امتیازات داده شده به روسها در دوره قاجار ۱۵۸

فهرست نقشه ها

- ۱-۳- نقشه: ایالت استرآباد و حومه در سال ۱۸۵۸ م در دوره ناصرالدین شاه ۶۵
- ۲-۳- نقشه: شماره (۲)، نقشه شهر استرآباد که در سال ۱۸۵۸ م توسط ژاری توف نقشه بردار پطرف ترسیم شد..... ۶۶

چکیده:

اقتصاد ایران در عصر زمامداری دودمان قاجار ، هر چند مانند دوره های ماقبل آن متکی بر زمینداری بود و قوت قالب مردم و درآمد دولت از محصولات کشاورزی و دامی به دست می آمد؛ لیکن با وقوع انقلاب صنعتی در اروپا و گسترش مناسبات نوین سرمایه داری و توسعه تجارت بین قاره ائی ، زیرساختهای اقتصاد نسبتا ایستای ایران در طی سده های ۱۳ و ۱۴ ق/ ۱۹ و ۲۰ م ، تحولات نسبتا مهم و عمده ائی شاهد گردید . این تغییرات روبه گسترش خاصه در سطح اقتصاد محلی ایران و در برخی ولایات کشور نمود بیشتری داشت. از جمله بر اثر رشد نسبی سرمایه داری خارجی و توسعه روابط پولی ، تأثیرات چشمگیری در منطقه سوق الجیشی استرآباد- که خاستگاه قاجاران نیز محسوب می شد-حادث شد. در واقع ، به دلیل زمینه های مساعد رشد بخش کشاورزی ، پیشرفتهای و دستاوردهایی در اقتصاد استرآباد ایجاد شد و بر ساختار آسیب دیده این منطقه تاثیر مثبت گذاشت.

این پژوهش با استفاده از روش متداول در حوزه علوم انسانی و اجتماعی یعنی شیوه نظری و اسنادی ، به توصیف و تحلیل مباحث مرتبط با موضوع پرداخته است. لذا تلاش شده با مراجعه به منابع موجود، به بررسی کم و کیف وضعیت اقتصادی و قابلیت های موجود منطقه استرآباد در این دوران از تاریخ معاصر ایران ، پرداخته شود و با درک تأثیرات اقتصاد ملی و نیز رخدادهای مهم سیاسی این برهه، عواملی نظیر تأثیر همجواری با روسیه بر اقتصاد استرآباد بررسی شود.

نتیجه حاصل از تحقیق مورد نظر ، آن که عللی مانند بسترهای جغرافیائی مساعد در استرآباد (مانند خاک حاصلخیز و آب فراوان و..) ، تنوع محصولات زیرکشت ، زمینه سوق الجیشی منطقه به واسطه سهولت ارتباطات ترابری و مجاورت با روسیه و .. پیوستگی تدریجی اقتصاد محلی با آهنگ رشد مناسبات سرمایه داری در جهان ، ایجاد راهها ، تجارتخانه ها و رشد سرمایه گذاری خارجی و نیز تمایل تدریجی بخشی از اقوام ترکمن به بهره بری از عواید زراعی و.. در توسعه روبه رشد اقتصاد محلی استرآباد و خاصه زیربنای اقتصاد آن یعنی بخش کشاورزی تاثیر مستقیم داشته است.

واژه های کلیدی:

استرآباد ، اقتصاد ، قاجاریه ، روسیه ، کشاورزی ، ترکمن

مقدمه

اقتصاد ایران در عصر قاجاریه مانند دوره های ماقبل آن متکی بر زمینداری بوده و قوت قالب مردم ایران و درآمد دولت از محصولات کشاورزی و دامی بدست می آمد. با وقوع انقلاب صنعتی در اروپا و گسترش روزافزون اختراعات و ابتکارات و رشد و توسعه انواع ماشین آلات صنعتی سبک و سنگین تأثیر شگرف بر وضعیت سیاسی و اقتصادی جهان نهاد. توسعه سریع کارخانجات و نیاز مبرم و زیاد به منابع خام زمینه ورود قدرتهای اروپایی را به دیگر کشورها مهیا کرد.

ایران از جمله کشورهایی است که در نتیجه این تحولات و ارتباطات تحت تأثیر سیاست های اقتصادی و سیاسی دولتهای انگلیس، روسیه و فرانسه قرار گرفت.

در ایران تولیدات اقتصادی بیشتر کفاف نیازهای داخلی را میداد، محصولات کشاورزی در داخل استفاده می شد و به علت نبودن زیرساختهای مهم در این بخش از قبیل راه و فرآوری و صادرات نیازی به افزایش تولید احساس نمی شد. صنایع ایرانی هم شامل صنایع دستی و ابتدایی می شد و توان مقابله با کالاهای جدید اروپایی و فرنگی را نداشت. این روند یعنی ورود کالاهای خارجی و خروج مواد اولیه ارزان قیمت باعث فاصله گرفتن بیشتر ارزش واردات نسبت به صادرات شد. از طرفی بعضی کالاها که از نظر کیفیت توان رقابت با نوع خارجی را داشتند به علت امتیازات پی در پی کشورهای خارجی بخصوص روسیه و انگلیس که با فشارهای سیاسی، دادن وام و... از دولت قاجار می گرفتند عملاً توان رقابت تجاری را از دست میدادند این روند همچنین به ورشکستگی پیشه وران و صنعتگران که میتوان گفت عموماً کوچک و خرده پا بودند انجامید. فراموش نکنیم که گمرکات شمال در دست روسها و گمرکات جنوب در دست انگلیسیها بود، آنها عوارض گمرکی را برای کالاهای خود پایین نگه میداشتند که باعث ارزان تر شدن تولیدات آنها در ایران و از رده خارج کردن تولیدات بی کیفیت و گاه گران قیمت تر ایرانی میشد. این شرایط باعث عقب مانده تر شدن اقتصاد ایران در این دوران شد.

یکی از ایالتهای مهم ایران در عصر قاجاریه ایالت استرآباد بود و به نظر میرسد با توجه به قابلیت های موجود، در اقتصاد این دوره دارای نقش قابل توجهی بوده است. این نقش همانطور که گفته شد با تحولات اقتصادی این زمان دنیا یعنی انقلاب صنعتی در اروپا و ورود شرکتهای غربی به ممالک شرقی برای تأمین مواد اولیه و بدست آوردن بازار فروش مناسب برای تولیدات خود پررنگتر می شود. با این وجود، اهداف خاص دیگری هم غیر از تاریخنگاری صرف در این خصوص مد نظر است و آن ایجاد دورنمایی از تحولات اقتصادی، اجتماعی و دادن زمینه های مناسب جهت پیش بینی تحولات آتی اقتصادی در این منطقه است. چنین تحقیقی بیشتر در پی جست و جوی دلایل، چگونگی و

پیامدهای تحولات کلان اقتصادی در یک حوزه منطقه‌ای و نوع تأثیر و تأثر آن از حوادث ملی است. چنانچه به قابلیت‌های مهم اقتصادی استرآباد توجه شود و از طرفی شرایط ویژه استرآباد، از جمله نزدیکی به دریا و از همه مهمتر همجواری با روسیه و تأثیر پذیری از روحیه استثماری و استعماری این کشور در این دوره تعمق شود میتوان با داشتن تصویری درست از شرایط حاکم بر اقتصاد این منطقه، میزان تأثیر پذیری و تأثیر گذاری آن را در اقتصاد قاجار بررسی کرد.

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مسأله:

اقتصاد ایران در دوره قاجاریه مبتنی بر زمینداری بوده است یعنی کشاورزی و دامپروری مهمترین منابع درآمد دولت و مردم بوده و دولت قاجار در جهت گسترش این نوع اقتصاد و عملکرد تلاش می نمود. اما در سده ۱۳ ق / ۱۹ م ، اقتصاد جهان در نتیجه تحولات علمی و دستاوردهای انقلاب صنعتی به سرعت در حال تحول بود. به طوری که تئوریهای اقتصاد کلاسیک متحول شد . عصر قاجار مصادف با نبرد کشورها در بهره گیری از منابع موجود در زمین و زیر زمین بود و در این دوره ایران با پیشرفت ارتباطات و نیاز کشورهای اروپایی به منابع خام و فروش مواد اولیه به جولانگاه اقتصاد اروپایی تبدیل شد. صنعت جدید با تولید زیاد و بسط طرق ارتباطیه ، خاصه راه آهن در اروپا ، بازاریابی برای فروش کالاهای صنعتی را به دنبال داشت و چون در برابر اروپای صنعتی، آسیای فلاحتی و آفریقای سیاه قرار داشتند . بازرگانان اروپایی ، قهرا متوجه این دو قاره شدند .

ایران قرن نوزدهم در مقایسه با تحولات اجتماعی - اقتصادی اروپا عقب افتاده بود. اما ایستا، بی حرکت یا تغییر ناپذیر هم نبود. بااین وصف اگر ترقی را، چنانکه معمول است ملازم با بالا رفتن سطح رفاه اقتصادی ، انباشت سرمایه ، اختراع یا جذب تکنیکهای جدید، افزایش بازدهی کار، بسط ظرفیت تولیدی صنایع، یکپارچگی بیشتر بخش های تولیدی اقتصاد، پیدایش قابل ملاحظه طبقه صنعتی، اجرای اصلاحات جدی اجتماعی و سیاسی و جز اینها دانسته شود ، تغییراتی که رخ می نمود ضرورتاً "مترقی" نبود.

دامنه‌ی وسیع و فراگیر این تحولات غیر از تهران و شهرهای بزرگ، سایر ایالات و شهرها را نیز دربرگرفت. در این میان ایالت استرآباد در ردیف ایالات مهم ایران در عصر قاجار است. این ایالت، مسقط‌الرأس بسیاری از شاهان و خوانین قاجار بود و در مواردی بسیار، شاهزادگان قاجار، حکومت این ایالت را در دست داشتند. در دوران استبداد صغیر همین ایالت؛ محل تردد محمد علی شاه به روسیه و ایران به هنگام فرار و بازگشت مجدد و فرار نهایی او بوده است. ضمناً استرآباد، بیشتر مؤلفه های تأثیرگذار در اقتصاد مبتنی بر کشاورزی و دامپروری دوره قاجار را در خود داشته است. این ایالت از

نظر حاصلخیزی زمین و همچنین میزان آب و بارندگی وضعیت مطلوبی داشت و محصولات متنوعی از جمله گندم، جو، برنج و میوه جات و... در آن به عمل میامد. از طرفی وجود مراتع مناسب و سرسبز منطقه را برای پرورش دام و گسترش اقتصاد شبانی مساعد کرده بود.

استرآباد به دریا نزدیک بود و میتوانست از اقتصاد دریایی از جمله صید ماهی و دیگر آبزیان و همچنین ایجاد بنادر و حمل و نقل دریایی استفاده کند.

و از همه مهمتر همجواری استرآباد با همسایه شمالی ایران یعنی روسیه است که در حال ورود به دنیای صنعت و صنعتی شدن بود و به همین علت در جستجوی یافتن مناطقی برای تأمین مواد خام مورد نیاز و همچنین بازاری برای فروش کالاهای خود بود، در نتیجه اوضاع این مناطق یعنی مناطق حاشیه دریای خزر و از جمله استرآباد تا حدود زیادی متأثر از این همسایه پر قدرت بود که با روی کار آمدن دولت تزاری روحیه استعماری و استثماری آن نیز بیشتر شده بود.

با استناد به موارد ذکر شده مسأله‌ی اساسی در این تحقیق این است که شرایط اقتصادی این ناحیه در این برهه از تاریخ ایران با توجه به قابلیت های موجود در آن چگونه بوده است و میزان تأثیر پذیری آن از شرایط حاکم بر اقتصاد دوره قاجار که در بالا به آن اشاره شد چگونه بوده است.

۲-۱- اهمیت پژوهش:

اهمیت این پژوهش بدان خاطر است که مبتنی است بر درک موضوعات اقتصادی و تاریخ محلی در عهد قاجاریه و استخراج آگاهی های سودمند و معتبر از داده های اقتصادی و آماری، امری که کمتر مورد اعتنای محققان قرار گرفته است. از آنجا که شناخت جامع از اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران در دوره سلطنت قاجاران منوط به انجام پژوهشهای متعدد در حوزه تحقیقات تاریخ و تمدن محلی است؛ این پژوهش با این رویکرد در خور اهمیت به نظر می رسد. ضرورت انجام آن هم ناشی از قلت منابع و اطلاعات منسجم درباره تحولات منطقه ای است.

۳-۱- پیشینه تحقیق:

از بین منابعی که در مورد تاریخ این منطقه نگاشته شده منبعی که خاصا به مسائل اقتصادی پرداخته باشد وجود ندارد اما از لابه لای برخی منابع موجود می توان به اطلاعات ذی قیمتی دست یافت. از جمله می توان به کتابهای مخابرات استرآباد و نخبه سیفیه اشاره کرد که از جمله معدود آثار درجه اول و ایرانی در باره اوضاع سیاسی و اقتصادی ناحیه مورد مطالعه در این تحقیق هستند. با این همه جای یک پژوهش جامع و تحلیلی در این خصوص احساس می شود.

۴-۱- اهداف تحقیق:

به طور کلی و با توجه به ضرورتها و بایسته هایی که نگارنده احساس کرده است ، هدف اصلی انجام این پایان نامه، شناسایی وضعیت اقتصادی استرآباد و عوامل تأثیر گذار در آن در دوره قاجار می باشد و بدین خاطر برخی از اهداف فرعی نیز مد نظر نگارنده بوده است، از جمله شناسایی فعالان اقتصادی در منطقه استرآباد ، آگاهی از نقش روسیه و تجار وابسته به آن و نیز نقش امتیازات اخذ شده توسط دولت تزاری در چگونگی و یا رشد فعالیتهای اقتصادی در استرآباد و همچنین بررسی تأثیر دریا و تجارت دریایی در اقتصاد محلی استرآباد که کوشش شده با تامل بیشتری به آنها پرداخته شود

۵-۱- سوالات و فرضیات :

در هنگامه تحقیق در باره این موضوع، سوالات متعددی به ذهن خطور نمود که در ابدای امر تلاش گردید تا برای آنها پاسخهایی محتمل (فرضیات) در نظر گرفته شود . از جمله با توجه به این که ممکن بوده است که منطقه استرآباد مؤلفه های تأثیرگذار متعددی در زمینه اقتصادی داشته است . پرسش اساسی بدین صورت مطرح گردید که کدام مؤلفه بیشترین تأثیر را در شرایط اقتصادی استرآباد داشته است؟

همچنین سوالات ذیل در خلال تحقیق طرح گردید:

الف - علت گسترش نسبی بازرگانی ، تجارت و واردات و صادرات به منطقه ی استرآباد در این دوره چه بوده است؟

ب - همجواری و نزدیک بودن به دریا چه تأثیری بر اقتصاد استرآباد داشته است؟

ج - چه صنایعی در این منطقه وجود داشته و تأثیر گذاری کدامیک در رشد شرایط اقتصادی استرآباد بیشتر بوده است؟

در پاسخ به پرسشهای فوق ، این فرضیات مطرح است که کوشش گردیده مستندشان سازیم:

- به نظر می رسد تحولات حادث شده در بخش زراعت و کشاورزی نسبت به دیگر بخشها تأثیر بیشتری در اقتصاد استرآباد در دوران مورد مطالعه ما داشته است..

الف - به نظر می رسد همجواری با روسیه که در این دوره در حال ورود به دنیای صنعت و صنعتی شدن بود و طبعاً برای صنایع خود نیاز به یافتن بازار مصرف کالا و همچنین دستیابی به مواد اولیه ارزان و مناسب داشت در رشد بازرگانی و تجارت استرآباد اهمیت بسزایی داشت.

ب - دریا و بنادر مهمی مانند بندر جز و گمش تپه شرایط مساعدی را برای حمل و نقل آسان و ایمن با مناطق اطراف بخصوص با روسیه در سمت شمال ایجاد میکرد، به نظر می‌رسد تجارت دریایی با روسیه تأثیر مهمی در پیشرفت اقتصاد استرآباد داشته است.

ج - به نظر می‌رسد صنعت چوب و نساجی تأثیر بیشتری در اقتصاد استرآباد داشته است.

۶-۱- روش تحقیق:

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش توصیفی و تحلیلی می‌باشد. در این روش، تلاش گردید با مراجعه به کتب گوناگون که درباره‌ی روابط اقتصادی و اجتماعی نگاشته شده، مفهوم اقتصاد و دگرگونی‌های اقتصادی و مؤلفه‌های مؤثر در اقتصاد از جمله کشاورزی و دامپروری، تجارت و بازرگانی، صنایع، گمرکات و ... مورد بررسی قرار گیرد. سپس نوع عمل آنها در قبال تحولات مهم اقتصادی و نوع تأثیر گذاری آنها در اقتصاد محلی با توجه به پتانسیل‌های اقتصادی منطقه استرآباد از طریق اسناد و اطلاعات مکتوب و موثق موجود مورد مذاقه قرار گیرد و در نهایت، با تحلیل رویکردها به جمع‌بندی و استنتاج لازم در این خصوص برسد. با این وجود، در این پژوهش از قالب مرسوم در حوضه مطالعات علوم انسانی یعنی روش توصیفی و کتابخانه‌ای و با برخورداری از فیش و سنجش و پالایش داده‌ها و جمع‌بندی نهائی و منطقی استفاده شده است.

۷-۱- محدودیت‌های پژوهش:

بر دانایان تاریخ پوشیده نیست که تحقیقات تاریخ محلی به دلیل فقدان منابع و اسناد مکفی دارای دشواری‌های بسیار است. از جمله تنگناهای موجود یکی کمبود داده‌های آماری متقن و جامع در باره اقتصاد محلی و نیز نبود اسناد معتبر و تحقیقات میدانی مثل پویشهای متخصصین اقتصادسنجی و .. می‌باشد. حقیقتی که در این پژوهش هم محدودیت افزا بوده است.

۸-۱- سازماندهی پژوهش:

پایان نامه پیش رو در قالب چهار فصل تدوین شده است:

در فصل اول، با عنوان کلیات تحقیق، سؤالات و فرضیه‌های اصلی و فرعی، متغیرها، ضرورت و اهمیت، روش پژوهش، پیشینه‌ی پژوهش، محدودیت‌ها و ابزار تحلیل داده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.